

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great
Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

**SA EXAM
PAPERS**

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**SENIOR CERTIFICATE/
NATIONAL SENIOR CERTIFICATE**

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBATSELA 2020

MEPUTSO: 70

NAKO: Diiri tše 2

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 22.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo ka šedi pele o thoma go araba dipotšišo.
2. O se ke wa leka go bala lephephe ka moka. Lebelela diteng letlakaleng le le latelago gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo tšeo o di badilego. Ka morago ga moo, bala dipotšišo gomme o kgethe tšeo o nyakago go di araba.
3. Lephephe le arotšwe ka DIKAROLO TŠE NNE:

KAROLO YA A:	Padi	(35)
KAROLO YA B:	Papadi/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Kanegelokopana	(35)
KAROLO YA D:	Theto	(35)
4. Araba dipotšišo TŠE PEDI fela go tšwa dikarolong TŠE PEDI.

KAROLO YA A:	PADI
	Araba potšišo ya 1 GOBA ya 2.
KAROLO YA B:	PAPADI/TERAMA
	Araba potšišo ya 3 GOBA ya 4.
KAROLO YA C:	KANEGELOKOPANA
	Araba dipotšišo KA MOKA.
KAROLO YA D:	THETO
	Araba dipotšišo KA MOKA.
5. Diriša lenanetekolo.
6. Latela ditaelo ka šedi go KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE.
7. Nomora dikarabo tša gago go swana thwii le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephephe la dipotšišo.
8. Thoma KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE letlakaleng LE LEFSA.
9. Kakanyo mabapi le taolo ya nako:
Šomiša tekano ya metsotso ye e ka bago ye 60 KAROLONG YE NNGWE le YE NNGWE.
10. Ngwala ka bothakga, ka mongwalo wa go balega.

LENANEOTEKOLO:

KAROLO YA A: PADI		
Araba potšišo E TEE.		
NOMORO YA POTŠIŠO	MEPUTSO	NOMORO YA LETLAKALA
1. <i>Kgati ya moditi</i>	35	5
2. <i>Dilo tšela ke batho</i>	35	8
KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA		
Araba potšišo E TEE.		
3. <i>Di šitile Phaahla</i>	35	11
4. <i>Ga le batswadi ba selo</i>	35	14
KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA		
Araba dipotšišo KA MOKA.		
5.1 'Mohlomongwe ke tľhabologo'	18	17
LE		
5.2 'Legokolodi la marega'	17	18
KAROLO YA D: THETO		
Araba dipotšišo KA MOKA.		
6.1 'Re madimabe bjang'	18	20
LE		
6.2 'Mathata'	17	21

LENANEOTEKOLO/LENANETSHWAYATSHWAYO

Dira leswao (✓) go lenaneotekolo le le latelago go kgonthiśiśa ge e ba o lateletše ditaello gabotse.

KAROLO	NOMORO YA POTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	LESWAO (✓)
A: PADI	1.1 + 1.2 GOBA 2.1 + 2.2	1	
B: PAPADI/TERAMA	3.1 + 3.2 GOBA 4.1 + 4.2	1	
C: KANEGELOKOPANA	5.1 LE 5.2	1	
D: THETO	6.1 LE 6.2	1	

HLOKOMELA: Kgonthiśiśa gore o arabile dipotšišo go tšwa dikarolong TŠE PEDI fela.

KAROLO YA A: PADI**POTŠIŠO YA 1: KGATI YA MODITI – OK Matsepe**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

1.1 SETSOPOLWA SA A

Nnete gona Mmatshapho e be e le ngwetši ya mathomo motseng wa ba Ntweleng, e le ngwetši ye e tšwago ga Kgoši Khomodi yoo e lego tatagwemogolo ka ge a tswetše Tetedi. Kgoši Dianthona o be a sa emaemišwe ke lefeela ka ga motse woo ka gore e be e le wabo, gomme a sa kgone go kwešiša gore ke ka lebaka la eng ge morweddiagwe a se a swanela go ya go buša ntshe bjalo ka ge le ka mehla magoši a fao a tswalwa ke methepa ye e tšwago motseng woo lehono o bušwago ke yena. Setšhaba sa gagwe se be se lla ka bofšega bja gagwe bjo bo dirilego gore a be a fenywe ke ntepa le theto yeo e bušago fao, mohumagadi wa gagwe a sa kgone go kwešiša gore ke ka lebaka la eng barwedi ba gagwe ba se ba swanela go ya go buša ntshe. E be e se ka phošo ka gore e bile yena mosadi wa mathomo motseng woo go belega bana ba ba sa nyalelwego go ya go buša, gona fao hlogo ya gagwe ya šila matlabotša ao Kgoši Dianthona a ilego a gapeletšega go a biletša setšhaba go tla go mo dikiša go a ja, ka gore mmagokgoši ga a solele monna wa gagwe a nnoši eupša o solela setšhaba ka moka ga sona ...

[Letl. 48–49]

- 1.1.1 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa go KHOLOMO YA B gomme o e nyalantšhe le leina ka go KHOLOMO YA A. Ngwala fela tlhaka (A–E).

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
1. Ntweleng	A Morwa wa Khomodi
2. Khomodi	B Morwa wa Mmatshapho
3. Tetedi	C Tatago Kgabagare
4. Dianthona	D Tatago Mmatshapho
	E Monna wa Mmatshapho

(4 x 1) (4)

- 1.1.2 Tikologo ya setsopolwa se ke ya segologolo. Fahlela ka dintlha TŠE THARO. (3)

- 1.1.3 Tebelelo ya mongwadi ke tsela yeo taba e laodišwago ka gona. Maemo a mongwadi a go tšweletša baanegwa, ditiro, tikologo le ditiragalo tšeo di bopago modiro wa gagwe. Ka dintlha TŠE THARO hlaloša tebelelo ya mongwadi pading ye. (3)

- 1.1.4 Morero ke tabakgolo yeo mongwadi a ratago go e tšweletša sengwalong sa gagwe. Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša gore setsopolwa se, se nyalelana bjang le morero wa padi ye. (2)
- 1.1.5 Bokamorago ke kgopolokgolo goba setatamente se se nyalantšhago le go laola padi. Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša bokamorago bja tiragalo yeo e lego setsopolweng se. (2)
- 1.1.6 Na o a dumela gore basadi ba fiwe maemo a boetapele? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 1.1.7 Go ya le ka maemo a ekonomi ka nageng, na maikutlo a gago ke afe mabapi le polelo ya mongwadi ye e rego: 'mmagokgoši ga a solele monna wa gagwe a nnoši eupša o solela setšhaba ka moka ga sona ...' Fahlela. (2)

LE

1.2 SETSOPOLWA SA B

O ile a sešo a fetša go hlatša bohloko bjoo a bo hupilego, mogwera wa rena a sa mo lebeletše ka go se tsebe gore o tšile go phaphaiša maaka ao bjang, mosadi yo monnyane a be a šetše a mo tšitlile ka ntahle ye e ilego ya mmontšha dinaledi tša mosegare, ya re ge a re o a mo sokologela yo mogolo yola a mo kgaolela lekgole lekgeswa la wela fase ya ba e le ge a wetše dikomeng tša batho a be a re ke tšabo. Baagelani ba rile ge ba kgeregela go tla go fepa mahlo ba hwetša e le gore go befile e le ruri. O be a tla itwela bjang hle gomme a be a leka go bidietša maponopono ao ka diatla? Le go namolwa a ilego a namolwa go be go sa hlwe go thuša selo ruri, kgomo ya pholo e bokolela e hlamuketše megokgo le mamina, kgomo yela e tsošitšego kgaruru ya ikgata mohlala e phetha la mogologolo le le rego morwele wo e sego weno o a hlaba. 5

Ka ge e le tšeo re di kwele a re mo tlogeleleng tšona go šala a di dudiša ka a mabedi gobane ka ge nnete gona mmapelo a eja serati – go tla tseba yena le bona gore go ka thweng. 10

15
[Letl. 95]

- 1.2.1 Basadi bao go bolelwago ka bona setsopolweng se ba tšweletšwa e le batho ba mohuta mang? (1)
- 1.2.2 Go ya ka setsopolwa se basadi ba ba tšweletšwa ba thulana le molaotheo go lebeletšwe tšhireletšego/phedišano ya batho. Bontšha ka mehlala YE MERARO go tšwa setsopolweng se. (3)
- 1.2.3 Tsopola mebolelwana yeo e laetšago tšeo di latelago:
- (a) Go bolela seo se go tshwenyago.
- (b) Go se bolele nnete.
- (c) Go bogela. (3)

- 1.2.4 Ka dintlha TŠE THARO hlatholla ka mo diteng tša padi ye di nyalelanago le leina la puku. (3)
- 1.2.5 Ka dintlha TŠE PEDI akanya ditlamorago tša ntwā ya basadi bao go bolelwago ka bona setsopolweng se. (2)
- 1.2.6 Diteng tša setsopolwa se di tšweletša legato lefe la thulaganyo? Fahlela. (2)
- 1.2.7 Molaetša ke thuto yeo mongwadi a ratago gore babadi ba e bune sengwalong sa gagwe. Ka dintlha TŠE THARO ahlaahla molaetša wa puku ye. (3)
- [35]**

POTŠIŠO YA 2: DILO TŠELA KE BATHO – MC Mphahlele

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

2.1 SETSOPOLWA SA C

E rile ka letšatši le lengwe ba tšwele lesolo leo, ba hwetša monna wa Lekgowa a robetše le mosadi wa Mothomoso. Monna o ile a tlogelwa, a ikela ga gagwe eupša mosadi a swarwa a išwa setokising. Letšatši la tsheko maphodisa ka moka ao a bego a le gona ge mosadi yoo a swarwa, ba be ba le gona. Mosadi wa batho o ile a ahlolelwa mengwaga ye mehlano kgolegong eupša ye meraro e ile ya fegwa, a botšwa gore o tla dula mengwaga ye mebedi fela kgolegong, a šoma gabohlolo. Moahlodi o ile a gana taba ya peila le tefo, a re: *'No fine no bail.'* A fetša ka gore ge mosadi yoo a ka boeletša gore a etšwa kgolegong, gona o be a sa tlile go kobja mengwaga ye meraro yeo godimo ga yeo ya molato wa morago. Moahlodi o be a e bitša *three years suspension.* 5

Taba yeo e ile ya tshwenya Mashudu kudu mo monaganong. O be a sa kwešiše gore ke ka lebaka la eng monna wa Lekgowa a sa swarwe, a sa sekišwe le yena a romelwa kgolegong. Le gona kua kholetšheng ya bophodisa ba be ba lekile go ba hlatswa menagano, go ba lemoša bohlokwa bja bophelo bja go ya ka magoro, kudu magareng a Babašweu le Babaso. 10 15

[Letl. 5]

- 2.1.1 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa go KHOLOMO YA B gomme o e nyalantšhe le leina ka go KHOLOMO YA A. Ngwala fela tlhaka (A–E).

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
1. Maphefo	A Morwedi wa Mashudu
2. Basi	B Motlabo wa Meisie
3. Lufuno	C Mmago Maphefo
4. Mashudu	D Kgaetšedi ya Mashudu
	E Morwa wa Meisie

(4 x 1) (4)

- 2.1.2 Tikologo ya setsopolwa se ke ya sebjalebja. Fahlela ka dintlha TŠE THARO. (3)

- 2.1.3 Tebelelo ya mongwadi ke tsela yeo taba e laodišwago ka gona. Maemo a mongwadi a go tšweletša baanegwa, ditiro, tikologo le ditiragalo tšeo di bopago modiro wa gagwe. Ka dintlha TŠE THARO hlaloša tebelelo ya mongwadi pading ye. (3)

- 2.1.4 Morero ke tabakgolo yeo mongwadi a ratago go e tšweletša sengwalong sa gagwe. Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša gore setsopolwa se se nyalelana bjang le morero wa padi ye. (2)
- 2.1.5 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša bokamorago bja tiragalo yeo e lego setsopolweng se. (2)
- 2.1.6 Na o a dumela gore Bathobašweu ba be le dikamano le Bathobaso? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 2.1.7 Na maikutlo a gago ke afe mabapi le kahlolo ya moahlodi ya go otlala mosadi wa Mothomoso mola monna wa Mothomošweu a tlogetšwe a lokollwa? Fahlela. (2)

LE

2.2 SETSOPOLWA SA D

Mošemane Mukhabudi ka lebaka la go ba le hlogo ye boleta, o ile a swara ka pela, a šoma ka maatla kua sekolong le ka mo gae. O rile go fihla, Meisie a napa a raka mošomi wa ka serapeng gomme mešomo ya gagwe ya dirwa ke yena Mukhabudi. Ka morago ga dibeke tše pedi, tše tharo, ke ge go šetše go tsebega gohlegohle, le sekolong, gore kua ga boBasi ba thwetše *boo*i ya seroto, e bile *boo*i yeo ba e direla molemo, ba e dumelela go tsena sekolo. Ge sekolo se tšwele, Mukhabudi o be a leba gae, a fihla a hlwekiša ka ntlong, a swiela, a koropa, a phumola, a re go fetša a leba ka seratswaneng. Ka moo gona o be a ntšha ka ga tšhwene. Dikolo di butšwe e le ka Janaware. Ka Mei ke ge ka ga Meisie ba šetše ba rekiša merogo le digwere: Dikhabetšhe, ditamati, dianyanese, sepiniše, dipotata, matsapane le mafela. 10

Le ge Mukhabudi a iteka ka mokgwa woo, a šoma ka maatla, go be go no fela go na le kgethologanyo. O be a robala a nnoši ka diphapošeng tša ka nthago, tša bašomi. Ge go etla mo dijong, o be a eja a nnoši gona ka kua mafuri. Basi le Mami ba be ba dula ka mo ntlong, ba jela mo tafoleng ... 15

[Letl. 19–20]

- 2.2.1 Meisie o tšweletšwa e le mosadi wa go ba le kgethologanyo. Efa mohlala go tšwa setsopolweng se. (1)
- 2.2.2 Go ya ka setsopolwa se Meisie o tšweletšwa a thulana le molaotheo go lebeletšwe kgodišo ya bana. Bontšha mehlala YE MERARO go tšwa setsopolweng se. (3)
- 2.2.3 Tsopola mebolelwana yeo e laetšago tšeo di latelago:
- (a) Go ba bohlale.
 - (b) Mošemane wa go šoma ka bothakga le mafolofolo.
 - (c) Go ipheleletša. (3)

- 2.2.4 Ka dintlha TŠE THARO hlatholla ka mo diteng tša padi ye di nyalelanago le leina la puku. (3)
- 2.2.5 Ka dintlha TŠE PEDI akanya ditlamorago tša tshwarompe ya Mukhabudi ke Meisie ka lapeng la gagwe. (2)
- 2.2.6 Thulaganyo ke tatelano ya ditiragalo tša sengwalo. Na diteng tša setsopolwa se di tšweletša legato lefe la thulaganyo? Fahlela. (2)
- 2.2.7 Molaetša wa padi ke thuto yeo mongwadi a ratago gore babadi ba e bune sengwalong sa gagwe. Ka dintlha TŠE THARO ahlaahla molaetša wa puku ye. (3)
- [35]

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA**POTŠIŠO YA 3: DI ŠITILE PHAAHLA – SN Tseke**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

3.1 SETSOPOLWA SA E

THEEPE:	Ga ke na le polelo mo lehono. Ke tla yo bolela pele ge eba pele go tla iwa. Dipolelo tša lena di a mphahla ebile di a nkgakantšha. Ke a leboga. Nka tšwa ka sepela?	
MAŠUTŠA:	O ka tšwa, wa sepela, e fela e se ka rena.	
THEEPE:	Aowa banna, a ke re hlogo o ile nka lokollwa, gomme Morena Mokhuša a re ke eme ka lebaka? Aowa, nna ga ke sa kwešiša gore na le nyaka eng mo go nna. Nke le šetše le le ntweng.	5
MOKHUŠA:	Morena Theepe, leineng la mong wa sekolo se, ke re o lokolotšwe, o ka ya go ba bangwe. (<i>Theepe o a tšwa, o bula lebatl, o tšame a kgafa matsogo, a šišinya hlogo.</i>)	10
MAŠUTŠA:	Bitša Mphodi, Namele, Serepelele le yena yola Theepe gore ke tle ke ba kgopele go ngwala mangwalo le go ba tsebiša gore bosasa ba be gona go kopana le maloko a komiti ya sekolo se.	15
MOKHUŠA:	Ke tla dira bjalo mong wa ka, eupša ke go kgopela gore o ba leboge pele ge ba boletše. (<i>O a tšwa, o a ba bitša, gomme ba tsena ba lokologane.</i>)	
MAŠUTŠA:	Bahlomphegi ke a le dumediša ka moka ka manyami gobane se se diregilego lehono mo sekolong ga se thabiše le gatee, eupša re lebane le sona, ga re na botšhabelo.	20

[Letl. 20]

- 3.1.1 Setsopolwa se se tšweletša (thulanogare/thulanontle). Fahlela ka mohlala. (2)
- 3.1.2 Go tšwa setsopolweng se, efa ditšhupasefala:
- (a) TŠE PEDI tša go hlahla babadi ka ditiragalo. (3)
- (b) E TEE ya go laetša maikutlo. (3)
- 3.1.3 Theepe o tšweletšwa e le motho wa lenyatšo? Tsopola mehlala YE MEBEDI go tiišetša se. (2)
- 3.1.4 Ke kgopolo efe yeo e tšweletšwago ke dipolelo tša Theepe ge a re: 'Dipolelo tša lena di a mphahla ...?' Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 3.1.5 Mohlohleletši ke yena a butšwetšago kgabo ya mollo. Ke yena a dirago gore ditaba di senyagalele go ya pele. Na mohlohleletši wa tiragatšong ye ke mang? Fahlela ka mohlala go tšwa pukung. (2)

- 3.1.6 Ka dintlha TŠE PEDI akanya ditlamorago tša maitshwaro a Theepe. (3)
- 3.1.7 Go ya ka wena o bona kgato yeo e tšerwego ke barutwana mabapi le go ipelaetša ka barutiši e le ya maleba? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 3.1.8 Na o dumela gore puku ye e bontšha go hloka maikarabelo ga barutiši ba bangwe? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)

LE**3.2 SETSOPOLWA SA F**

LEFAGWANA:	Ke nago Mme, nka leboga.	
HUBELA:	Tabakgolo ke ye, o se ke wa botša dithaka tša gago. E sa le ya ka lapeng. Le gona ga re nyake go go tsenya mahlo a baloi le dihwirihwiri le bosefatamollo.	
LEFAGWANA:	A ke le nyamiše Mme, ke go kwešiša gabotse. A bjale tate a ka se tle a gana a re ba mo tsogetše?	5
HUBELA:	Ga o mmakatše ge o realo. O sa le ngwana. Ditaba tše bjalo ka tše, di bolelelwa ka boitshehong, e sego sebešong goba go na le wa boraro. Ke tla re mola re le ka bohutamong, re gokarelane bjalo ka baratani, ka mmošša. Gape poo e patwa ka lefagolo.	10
LEFAGWANA:	O ra gore basadi ka moka ba dira bjalo ka mehla?	
HUBELA:	Ba bohlale ba dira bjalo, eupša bao ba sa hlalefago ba re mola batho ba dikologile sebešo, ba bolela taba. Ba dirwa ke go nyaka go kgantšhetša ba bangwe, goba ba dirwa ke botlatla, goba gona go hlaelela tlhahlo ditabeng, gagolo monneng.	15
LEFAGWANA:	Gape rena re nyaka go di dulela re lebane mahlong tafoleng gore ditaba di tšwe gabotse.	
HUBELA:	Ge le dutše tafoleng, le lebane mahlong, mosegare goba leboneng, ga la swanela go bolela tše thata. Aowa, le boledišana ka go aga ntlo, lefelo leo le tlogo e aga, ka bana ba lena gore a le nyaka ba eya sekolong sefe, ba ile go ithutela eng ...	20

[Letl. 80]

- 3.2.1 Laetša tswalano magareng ga baanegwa bao ba latelago:
- (a) Hubela le Lefagwana.
 - (b) Maotoaphoka le Hubela.
 - (c) Mohwiti le Morwadihlare. (3)
- 3.2.2 Efa dilo TŠE PEDI go tšwa setsopolweng se tšeo di laetšago gore ditiragalo tša papadi ye ke tša tikologo ya sebjalebja. (2)

- 3.2.3 Tsopola polelo yeo e laetšago tšeo di latelago:
- (a) ... di bolelwa sephiring.
- (b) batho ba itšitšhe, ba dutše gotee. (2)
- 3.2.4 Bokamorago ke kgopolokgolo goba setatamente se se nyalantšhago le go laola padi. Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša bokamorago bja setsopolwa se. (2)
- 3.2.5 Poledišano ke kokwane ye bohlokwa ya papadi. Hlatholla meholo YE MERARO ya poledišano. (3)
- 3.2.6 Kgegeotiragatšo e tšwelela ge molaetša o fihlišwa go babogedi go feta go mmapadi. Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša kgegeotiragatšo yeo e tšwelelago setsopolweng se. (2)
- 3.2.7 Kgegeophetogi ke mafelelo a puku ao mmadi a sego a a letela. Na mafelelo a puku ye a tšweletša kgegeophetogi? Fahlela. (1)
- 3.2.8 Go ya ka wena ke magato afe ao mmušo o swanetšego go a tšea kgahlanong le barutiši ba go swana le boNamele? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- [35]

POTŠIŠO YA 4: GA LE BATSWADI BA SELO – Phillip Mothupi

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

4.1 SETSOPOLWA SA G

SETONGWANE:	(<i>O lebelela Moloki ka bogale</i>) Moruti! Ge o nyaka go kwana le nna o tlogele go šunyašunya nko ya gago ditabeng tša lapa la ka.	
NKARENG:	(<i>O a ithapeletša</i>) Aowa tatagoPulane, a ga o tlogele Moruti a hlaloša?	5
SETONGWANE:	Wena tswalela molongwana wo wa gago wa go nkga! O kwele mang a re ke swanetše go laolwa ke barutinyana ba ba lena ka mo ga ka?	
NKARENG:	Aowa hle Setongwane, ke kgopela gore o ...	
SETONGWANE:	(<i>Go Moloki</i>) Wena mokgalabjana tena wa sutwana ya go šošobana, le tlwaetše go tšama le tsenatsena ditabeng tša malapa a batho, a ke re?	10
MOLOKI:	(<i>Ka boikokobetšo</i>) Ga go bjalo, Morena Setongwane.	
SETONGWANE:	(<i>Ka pefelo</i>) Wena Moloki, o tlogetše mosatšana yola wa gago wa ditšhubaba o nyaka go tšea yo wa ka?	15
MOLOKI:	Ga go bjalo Setongwane, nna ke no duma go bona bana ba Modimo ba phela gabotse ka malapeng a bona.	
SETONGWANE:	(<i>O mo šupa ka monwana nkong</i>) Ke go kgopela gore o emelele o tšwe ka mo ga ka pele ke go laetša gore bathwana ba go swana le lena ke ba dirang.	20
MOLOKI:	(<i>O a emelela</i>) Mohumagadi Setongwane, šedio tša lapa la gago. Le nna di a mpalela.	
SETONGWANE:	Hee, sekgalabjana tena, tlogela go hlwa o laela gantši ... Goba o nyaka go tšwa ka madi? (<i>O a emelela o tsena ka ntlong a fufuletšwe</i>)	25
NKARENG:	Moruti hlogomeetse e lotwa ke mong ...	

[Letl. 38–39]

- 4.1.1 Setsopolwa se se tšweletša (thulanogare/thulanontle). Fahlela ka mohlala. (2)
- 4.1.2 Go tšwa setsopolweng se, efa ditšhupasefala:
- (a) TŠE PEDI tša go hlahla babadi ka ditiragalo.
- (b) E TEE ya go laetša maikutlo. (3)
- 4.1.3 Setongwane o tšweletšwa e le motho wa lenyatšo. Efa mehlala YE MEBEDI go tiišetša se. (2)
- 4.1.4 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša maikemišetšo a mongwadi a go tšweletša moruti papading ye. (2)

- 4.1.5 Mohlohleletši ke yena a butšwetšago kgabo ya mollo. Ke yena a dirago gore ditaba di senyagalele go ya pele. Na mohlohleletši wa tiragatšong ye ke mang? Fahlela. (2)
- 4.1.6 Ka dintlha TŠE THARO akanya ditlamorago tša maitshwaro a Setongwane. (3)
- 4.1.7 Go ya ka wena o bona kgato yeo e tšerwego ke Nkareng ya go kgopela moruti Moloki go ba thuša e le ya maleba? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 4.1.8 Na o dumela gore puku ye e bontšha go hloka maikarabelo ga Setongwane? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)

LE**4.2 SETSOPOLWA SA H**

(Lapeng la Mahlodi mantšiboa. Ka moraleng go dutše Nkareng le Mahlodi godimo ga ditulo)

- MAHLODI: *(O tlabegile)* Nkareng mokgotse, na o reng o nketela bošego ka tsela ye?
- NKARENG: Mahlodi mokgotse, ditaba di befile kua gae. 5
- MAHLODI: *(O a tširoga)* Ditaba di befile?
- NKARENG: Go bjalo, mokgotse. Setongwane le Phafana ba ntlhametše kola kua gae.
- MAHLODI: Hm! Ba dirang?
- NKARENG: Mahlodi, Phafana o katile yola Pulane ebile o mo imišitše. 10
- MAHLODI: *(O tširoga mo nkego o tsoga borokong)* Eng? A ke go kwa gabotse, Nkareng?
- NKARENG: O tloga o nkwa gabotse, Mahlodi. Ge ke bolela nago ke itšalo, Pulane o mmeleng.
- MAHLODI: Aowa, Nkareng, o na le nako ye kae a mo katile? 15
- NKARENG: E ka no ba sebaka sa dikgwedi tše tharo bjale ka gore Pulane o šetše a tshetšwe ke tšona tšeo.
- MAHLODI: A le be le homoletšeng taba ye nako ye ka moka?
- NKARENG: Nna ke be ke sa tsebe selo, Mahlodi. Motho yo a bego a e tseba ke Setongwane eupša a sa mpotše yona. 20
- MAHLODI: A Setongwane o reng a be a sa go botše?
- NKARENG: O re o e boletše selapa le Phafana ebile yena Phafana o mo tshelologile ka tšhelete e le ge a phophotha molato.
- MAHLODI: Setongwane o dirile phošo ye kgolo. Molato wa mohuta wo ga se wa go bolelwa selapa bjalo ka wa bana ge ba ngapane ba 25
bapala. Wo o nyaka maphodisa, mokgotse.

[Letl. 68–69]

- 4.2.1 Laetša tswalano magareng ga baanegwa bao ba latelago:
- (a) Mahlodi le Nkareng.
- (b) Nkareng le Pebetse.
- (c) Setongwane le Phafane. (3)

- 4.2.2 Efa dilo TŠE PEDI go tšwa setsopolweng se tšeo di laetšago gore ditiragalo tša papadi ye ke tša tikologo ya sebjalebjale. (2)
- 4.2.3 Tsopola mantšu ao a laetšago gore:
- (a) Setongwane le Phafana ba makaditše Nkareng.
- (b) Pulane o ithwele. (2)
- 4.2.4 Bokamorago ke kgopolokgolo goba setatamente se se nyalantšhago le go laola padi. Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša bokamorago bja setsopolwa se. (2)
- 4.2.5 Poledišano ke kokwane ye bohlokwa ya papadi. Hlatholla meholo YE MERARO ya poledišano. (3)
- 4.2.6 Kgegeotiragatšo e tšwelela ge molaetša o fihlišwa go babogedi go feta go mmapadi. Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša kgegeotiragatšo yeo e tšwelelago setsopolweng se. (2)
- 4.2.7 Kgegeophetogi ke mafelelo a puku ao re sego ra a letela. Na mafelelo a puku ye a tšweletša kgegeophetogi? Fahlela. (1)
- 4.2.8 Go ya ka wena ke magato afe ao basadi le bana ba ka a tšeago ge ba lebane le ditiro tša tlaišo? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA B: 35**

KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA**POTŠIŠO YA 5: KHUPAMARAMA – Mamphoku Mamabolo****5.1 'MOHLOMONGWE KE TLHABOLOGO' – JRL Rafapa****SETSOPOLWA SA I**

'Ba sa re ke tšeo, Moswananoši yoo e bego nke o huduwa bjoko ke mantšu a mogatšagwe a dio ema a rwele thoka ka setu a lebile go thuba hlogo ya Tibang ka yona'. Banna ba mo swara. A be a tshwa lehulo ka go thuba ditsebe ka molomo: 'Morara towe, o nyaka go nthopela bana! Ke wena mmolai wa ka mola ke re o tla nkaga ka ge o le moratho a nnošinoši mono 5
fase ga letšatši?'

Banna ba napa ba panolla. Dijase tša bona tša diuthautha tša buša tša phara marago fase. Taba yela ba bego ba iphora ba re e fihlile makomong go be go thoma go bonala gore gabotse le go thoma go e sohla ga se ba thoma. O tee a le hlaba ka gore Melita le Aleta ba bitšwe go kwewe molomo wa bona. 10
Aowa, matšoba ale a mabedi a go kganya ka fase ga lerole le le timago seetša a tla a fihla a dula gare ga bareri, le lengwe le le lengwe le farile tholana ya lona difarong. Melita o be a amuša lesele la dikgwedi tše lesomeseswai, mola Aleta a be a farile la dikgwedi tše senyane. Bobedi ba be ba sa emišitše ka dithuto moo sekelelong sa sekontari sa moo gae, ka gona 15
gore ba sa kgopilwe ke sesadi.

[Letl. 45–46]

- 5.1.1 Tsopola sekapolelo sa mothofatšo seo mongwadi a se šomišitšego temaneng ya 2. (1)
- 5.1.2 Thulano yeo e tšwelelago setsopolweng se ke (thulanogare/thulanontle). Kgetha karabo ya maleba o be o fahlele ka lebaka. (2)
- 5.1.3 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa go KHOLOMO YA B gomme o e nyalantšhe le leina ka go KHOLOMO YA A. Ngwala fela tlhaka (A–E).

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
1. Tibang	A Morwedi wa Ekwang
2. Ekwang	B Moratho wa Moswananoši
3. Melita	C Tatago Aleta
4. Moswananoši	D Morwa wa Tibang
	E Mosadi wa Moswananoši

(4 x 1) (4)

- 5.1.4 Molwantšhwa ke mogale/mogaleadi wa kanegelokopana. Efa leina la moanegwa yoo e lego molwantšhwa kanegelokopaneng ye. (1)
- 5.1.5 Morero ke kgopolokgolo yeo mongwadi a ratago go e tšweletša sengwalong sa gagwe. Ka dintlha TŠE PEDI ahlaahla morero wa kanegelokopana ye. (2)
- 5.1.6 Bapetša Moswananoši le Tibang go ya ka tswalano le mekgwa ya bona. (2)
- 5.1.7 Na ditiragalo tša setsopolwa se di kgatha tema legatong lefe la thulaganyo? Fahlela. (2)
- 5.1.8 Na o bona ditiro tša Moswananoši di sepedišana le molaotheo? Fahlela ka mabaka A MABEDI. (2)
- 5.1.9 Ge o be o le morwedi wa Moswananoši o be o ka dira eng ge o ka ikhwetša o lebane le bothata bja go tlaišwa? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)

LE**5.2 'LEGOKOLODI LA MAREGA' – MS Madiba****SETSOPOLWA SA J**

E be e fofile ya Pano ka letšhogo, a e ragotše moo tseleng a gopotše bakgotseng. Go fihleng ga gagwe o hweditše ba dutše felo go tee ka ge ba hlwela go fola morogo wola wa bona. O tlogetše sefatanaga sela go bona, a kitimela gae go utswa tšhelete ya gore makhura a sona a be gona le go ipshina. Ge a fihla o tsene ka ngwakong a hwetša batswadi ba ile kgwebong ka go bona yena a se gona, a fetela ka phaphošing ya tatagwe. A bula laiki, a hwetša sethunya le tšhelete ya beke ka moka e sešo e eya pankeng. A gogola ka moka Lekau la Molwantwa, a leba moo a tlogetšego sefatanaga. A kitima a tšama a itiwa ke letswalo ka go imelwa ke sethunya seo a sa kago a se swara. Ge a fihla o hweditše bašemane ba lokile, ebile ba dutše ka sefatanageng, ka pele e le ba bararo. Ba be ba šetše ba iphile metšoko yeo e bego e le ka morago, yela e rekilwego ke mongsefatanaga. Mongwe ke ge a ikgamatheditše ka 'Inkomazi' melomo eke ke mokgalabje wa maledu a magolo a kgomaretšwe ke lebebe la bjala bja mabele. Ge Pano a fihla a re ba bangwe ba tšwe, ba dule ka morago, gore a tle a tsene a otlele. Gape go be go tla lemoša maphodisa ...

[Letl.70–71]

- 5.2.1 Tikologo ye e tšwelelago setsopolweng se ke ya sebjalebja. Netefatša se ka go fa mehlala YE MENE. (4)
- 5.2.2 Tsopola polelo ye e laetšago gore:
- (a) Pano o be a otlela ka lebelo.
- (b) Ka mehla ba phela ba kgoga lebake.
- (c) O tšere tšhelete ka moka le sethunya. (3)
- 5.2.3 Na Pano o tšweletšwa e le motho wa mohuta mang? Ka dintlha TŠE PEDI fahlela karabo ya gago. (3)

- 5.2.4 Moanegi ke lentšu leo le bolelago mo modirong wa dingwalo, e ka ba mongwadi ka noši, kemedi ya gagwe goba moanegwa yo mongwe wa gagwe. Ka dintlha TŠE PEDI hlatholla tema yeo e kgathwago ke moanegi setsopolweng se. (2)
- 5.2.5 Ponelopele ke seo mmadi a ka akanyago gore se ka tla sa direga kua pele. Ka dintlha TŠE PEDI tšweletša ponelopele yeo o bago le yona mabapi le bophelo bja Pano le bagwera ba gagwe. (2)
- 5.2.6 Na maikutlo a gago ke afe mabapi le go dumelelwa ga lebake go ba molaong? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: THETO***DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA* – Prof. DM Kgobe****POTŠIŠO YA 6**

Araba dipotšišo KA MOKA.

6.1 Bala sereto sa ka tlase gomme o arabe dipotšišo tša go se latela.

RE MADIMABE BJANG! – RM Madiga

- 1 Ra belega a tloga,
- 2 Mohlatlami le yena a re amoga-
- 3 Mmagobanake, tlogela go riboga.
- 4 Tše kae dihlogo ke tše di fihlilwego
- 5 Mola bogadi maina o a filwego?
- 6 Tswala ya rena ke ye e fahlilwego.
- 7 Go nkalela itesetše o lekile,
- 8 Mafotwana ga a ntshe go padile;
- 9 Mebele ya rena ebile e lapile.
- 10 E lego re šetšwe ke mang morago,
- 11 Yoo ka tulamešidi a re rothothago?
- 12 Tefo go e nyaka a e be se a se dirago!
- 13 Le homoletšeng lena badimo,
- 14 Ge le sa mmege le batametše legodimo?
- 15 Sa ka sello le se fihlišeng go Modimo.
- 16 Ge le sa rate, le gona lesetšang,
- 17 Nna ga go sa le se se mmakatšang,
- 18 Ke tla ba yo ke ikhomotšang.
- 19 Didimo go le hlabela nka se hlwe,
- 20 Go nkholela selo ga le hlwe,
- 21 Gobane ya ka peu le re e lahlwe.
- 22 A lena maina ke tla neela mang,
- 23 Go tseba lena le mang le mang
- 24 Go ba segagaborena e sego sa ga bomang?
- 25 Seji sa lapa la ka ritaganya Mong wa ka,
- 26 O tla khunamela ke ba mang mmogo le ba ka
- 27 Ge ka la mongangapane go tswaletšwe la ka?

[Letl.43–44]

6.1.1 Mohuta wo wa sereto ke thetosello. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)

6.1.2 Ka dintlha TŠE THARO laetša sebopego sa ka ntle sa sereto se o lebeletše methalotheto le ditematheto. (3)

- 6.1.3 Ka dintlha TŠE PEDI akaretša dikgopolo tša sereti temathetong ya 4. (2)
- 6.1.4 Efa thekniki yeo moreti a e šomišitšego methalothetong ya 5, 11 le 14. E hlaloše o be o fe mohola wa yona go ya ka tirišo. (3)
- 6.1.5 Hlaloša mebolelwana yeo e latelago go ya le ka moo e dirišitšwego seretong se.
- (a) 'Tše kae dihlogo ke tše di fihlilwego'
- (b) 'E lego re šetšwe ke mang morago'
- (c) 'Seji sa lapa la ka ritaganya Mong wa ka'
- (d) 'Mafotwana ga a ntshe go padile' (4)
- 6.1.6 Ka dintlha TŠE PEDI re alele molaetša wa sereto se. (2)
- 6.1.7 Na o kwela moreti bohloko go ya le ka diteng tša sereto se? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)

LE

- 6.2 Bala sereto sa ka tlase gomme o arabe dipotšišo tša go se latela.

MATHATA – Tauatswala et al

- 1 Ke bophelo re swere,
- 2 Ebile ke tema re a kgatha,
- 3 Ke kobo re apere,
- 4 Ebile ke makhura re a tlola.
- 5 Ke kudumela re a kgapha,
- 6 Ebile ke seletšo re a letša,
- 7 Ke bogobe re a ja,
- 8 Ebile re a šeba,
- 9 Ra ba ra fologetša.
- 10 Re tswetšwe le ona,
- 11 Re godišwa le ona,
- 12 Ebile re gola le ona,
- 13 Re godišwa ka ona,
- 14 Ebile re golela ona,
- 15 Re godišana le ona.
- 16 Re hlwa le ona,
- 17 Re dula le ona,
- 18 Ra ba ra dudišana,
- 19 Re tsebana ka ona,
- 20 Re kopana ka ona,
- 21 Ra ba ra robala ka ona,
- 22 Ebile re tsoga ka ona le ona.

23 Re phela ka ona,
 24 Re phedišwa ke ona,
 25 Ebile re phelela ona,
 26 Ra ba ra lla ka ona,
 27 Re hwa ka ona,
 28 Re boe re hwele ona,
 29 Ebile re hwa le ona,
 30 Ka lebaka la ona,
 31 Ra ba ra bolokwa ka ona le ona.

32 Go bothata go boima,
 33 La mahlo le a iphalalela.
 34 A kwewa, a tsebja
 35 Ebile a re tlaiša.
 36 A hlaba pelong,
 37 A tsena kgopolong,
 38 A šulafatša mo moyeng,
 39 Gomme a nwelela.
 40 A re nola mooko ra babja.

[Letl.76–77]

- 6.2.1 Efa mehuta YE MEBEDI ya poeletšo temathetong ya 2 o be o tsopole mehlala go tšwa seretong. (4)
- 6.2.2 Tsopola mehlala ya kelelothalo temathetong ya bo 5 o be o hlaloše gore kelelothalo ke eng. (3)
- 6.2.3 Efa sekapolelo seo se šomišitšwego temathetong ya 1 o be o hlaloše gore moreti o šupa eng ka sona go ya ka tirišo. (2)
- 6.2.4 Laetša methalotheto YE MEBEDI yeo e tšweletšago sešura temathetong ya 5 o be o fe le mohola wa sona. (3)
- 6.2.5 Ntšha morumokwano woo o tšwelelago methalothetong ya 37 le 38 o be o fe mohuta wa wona. (2)
- 6.2.6 Go ya ka wena ke tsela efe yeo motho a ka e tšeago go rarolla mathata a gagwe? Hlaloša ka dintlha TŠE THARO. (3)

PALOMOKA YA KAROLO YA D: 35
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70